slūgsojo įvairūs žvyringi limnoglacialinės kilmės sluoksniai. Šurfuose aptikta po keletą titnago radinių ir smulkių keramikos fragmentų.

Gyvenvietė preliminariai datuojama ankstyvojo neolito laikotarpiu. 2002 m. pabaigoje P gyvenvietės dalis sunaikinta iškasus tvenkinį. Reikėtų kuo skubiau susirūpinti šios gyvenvietės apsauga, kol nesunaikinta likusi jos dalis.

ARCHAEOLOGICAL EXPLORATIONS IN EAST AND SOUTH LITHUANIA

In 2002 the survey archaeological excavations of Lapainia site (Kaišiadorys district) were done. The site was partially destroyed and belonged to the different periods of the Stone Age. In East and South Lithuania, 4 new sites belonging to the Stone Age were explored too.

SUDOTOS ARCHEOLOGINIŲ PAMINKLŲ KOMPLEKSO TYRIMAI

Egidijus ŠATAVIČIUS

2002 m. buvo toliau tęsiami Sudotos archeologinio paminklų komplekso (Švenčionių r., Švenčionėlių sen.) tyrimai (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 30–34; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 45–50; *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 72–76; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 21–22; *ATL 2001 metais,* V., 2002, p. 38–39). Kompleksą sudaro **Sudotos 2-a akmens amžiaus gyvenvietė (IP–2421/A), Sudotos senovės gyvenvietė-kaimavietė (AV–2301) ir Sudotos IV pilkapynas (IP–3004/A).** Tyrimai vykdyti komplekso ŠR pakraštyje, kur palei Žeimenos ardomą krantą buvo ištirta XV (10x4 m dydžio) ir XVI (10x2–8 m dydžio) perkasos, bendras apie 150 m^2 plotas.

Šis įvairialaikių archeologinių paminklų kompleksas pasižymi itin sudėtinga stratigrafija (kultūriniai horizontai slūgso vienas virš kito, jie labai paveikti gamtinių procesų). XV plote akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinis sluoksnis – rusvai gelsvas smėlis (apie 20–45 cm storio) – aptiktas 10–50 cm gylyje. Virš jo slūgsojo iki 15 cm storio pilkas ar melsvas iškastinės velėnos sluoksnis – pilkapio pagrindas ir iki 30 cm storio eolinio smėlio sluoksnis (plonėjantis R kryptimi). Akmens amžiaus kultūriniame sluoksnyje atsidengė 8 ovalo formos dėmės, užpildytos pilku smėliu su angliukais. Be to, perkasos R gale, virš akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinio horizonto ir pilkapio pagrindo, atsidengė ir iki 15–20 cm storio pilkapio 2 sampilo pakraštys; likusi dalis nueroduota. Pilkapį juosė apie 1–1,5 m pločio ir 1–1,5 m gylio griovys. Pats pilkapis šiuo metu žemės paviršiuje labiau neišsiskiria.

Tyrimų metu iš viso surinkta apie 2000 titnaginių radinių. Dauguma jų slūgsojo akmens amžiaus gyvenvietės kultūriniame sluoksnyje, nors pavienių aptikta ir visuose aukščiau buvusiuose horizontuose. Dirbinių gamybai naudotas geros kokybės pilkos spalvos įvairių atspalvių importinis titnagas. Plačiai naudotas ir rausvos spalvos matinis titnagas. Dauguma radinių nepatinuoti. Apie trečdalis titnago radinių yra perdegę ar aptrupėję ugnyje. Dėl vietinio titnago žaliavos stygiaus bei taupant įvežtinį dauguma dirbinių yra labai smulkūs ir gaminti iš nuoskalų.

Didžiąją titnaginio inventoriaus dalį sudarė įvairaus dydžio nuoskalos ir atplaišos (apie 70%), o skeltės bei jų dalys tesiekė iki 21%. Skaldytiniai stipriai sunaudoti, telikusios tik kelių centimetrų dydžio šerdys, jų surasta 26. Gyvenvietėje naudoti tiek dvigaliai, tiek ir vienagaliai (kūginiai, su rankenėle) skaldytiniai. Ginklų kategorijai skiriamas 1 įkotinio antgalio fragmentas, 2 lancetai, 1 trapecija, 16 ašmenėlių ir jų fragmentų. Darbo įrankiams priskiriama 11 gremžtukų, 18 rėžtukų, 6 kalteliai, 2 grąžtai-ylos, 16 specialios paskirties dirbinių, 22 dirbinių fragmentai, 2 dirbiniai su įdubomis. Antrinio apdirbimo atliekoms skirtini 4 mikrorėžtukai ir 1 skelčių dalijimo atlieka (įkotinių antgalių įkočių ar mikrolitinių ašmenėlių formavimo atliekos). Gausiai surasta ir skelčių bei nuoskalų (atitinkamai apie 400 ir apie 1500 vnt.). Aptikti ir 8 iš kitų akmens rūšių pagaminti radiniai – įvairaus dydžio nuoskalos ir rieduliukų trupiniai.

Be to, perkasose aptikta 190 keramikos fragmentų – indų šukių. Absoliuti jų dauguma yra smulkios, iki 1–2 cm^2 dydžio. Apie 5/6 fragmentų – lipdytinė keramika su smulkiai ir rupiai grūstu granitu molio masėje. Indų sienelių storis svyruoja tarp 0,6–1 cm; jų šoniniai paviršiai apylygiai. Aptikta ir keletas I formos pakraštėlių su užapvalinta angos briauna. Šukės yra rusvai gelsvos ir pilkai rusvos spalvos. Jos aptiktos aukščiau akmens amžiaus kultūrinio horizonto esančiuose sluoksniuose bei pilkapio griovio užpildyme. Šios keramikos datavimas ir kultūrinis priklausymas lieka neaiškus.

Apibendrinant būtų galima pasakyti, jog akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinis horizontas nėra chronologiškai „švarus“. Jame išsiskiria mažiausiai 3 apgyvendinimo etapai: vėlyvasis paleolitas (Driasas III), mezolito – neolito riba (Atlančio pirmoji pusė) ir vėlyvasis neolitas (II tūkst. pr. Kr. pirmoji pusė).

EXPLORATION IN THE SUDOTA ARCHAEOLOGICAL SITES COMPLEX

The Sudota complex of archaeological sites (Švenčionys district) consists of the Stone Age site, the Late Medieval village and the barrow cemetery. In 2002 the total area of c. 150 m^2 was explored. There were found traces of several pits as well as remains of a damaged barrow construction in the cultural layer, partly destroyed by nature. In total some 2,000 flint, sandstone and other stone artefacts (tanged points, microliths, scrapers, burins, borers, cores, etc.) were collected. About 200 pottery finds were collected here, too. The finds belonged to the Final Palaeolithic (Swiderian), Late Mesolithic–very Early Neolithic (Kunda–Narva culture) as well as to the Late Neolithic–Early Bronze Age (Narva culture). A metallic fragment and a lot of cremated human bones from the destroyed barrow belonged to the 5–6th centuries and several hand-thrown potsherds belonged to 15th–19th centuries.